

Slutrapport for Projekt Mere digital litteraturforsyning

November 2017

Projektresumé

Alle undersøgelser og tilbagemeldinger til projektet viser klart, at der er et behov for digital faglitteratur. Det er dog ikke lykket helt at dokumentere et behov. Der er skabt et overblik over de nuværende muligheder for adgang til digital faglitteratur for folkebibliotekerne, der formidles via et Lær amok forløbet.

Projektet er desuden sammen med relevante aktører i dialog om at øge adgangen til digital faglitteratur, og det forventes at være et fokusområde i de kommende år.

Baggrund for projektet

I foråret 2016 gennemførte Herning Bibliotekerne og Statsbiblioteket en undersøgelse af folkebibliotekernes digitale litteraturforsyning. Undersøgelsen bestod i en spørgeskemaundersøgelse, der blev udsendt til alle landets biblioteker, samt tre kvalitative gruppeinterview med i alt ti folkebiblioteker. Der var stor interesse for at medvirke i undersøgelsen og 64 biblioteker deltog i undersøgelsen.

Undersøgelsens resultater viste meget klart, at folkebibliotekerne oplever behov for digital faglitteratur i dagligdagen, hvilket 83% har svaret i spørgeskemaundersøgelse, og gruppeinterviewene bekræftede dette behov. Samtidig var det vurderingen blandt bibliotekerne, at behovet potentielt er endnu større. Af undersøgelsen fremgår det, at 95 % mente, at der er borgere, som har behov for digital faglitteratur, men ikke kender mulighederne for at få adgang.

Undersøgelsens resultater viste også, at de eksisterende muligheder for at få adgang ikke udnyttes fuldt ud. Der er behov for bedre formidling af, hvordan de eksisterende muligheder kan anvendes, hvem der kan få adgang mv. Samtidig er der også brug for at styrke den viden om mulighederne som de ansatte på bibliotekerne har. Digital faglitteratur er et komplekst og meget foranderligt område, som det kræver ressourcer at sætte sig ind i. Det er også et område med mange aktører, samarbejdsflader og målgrupper, så hvis brugeren skal vejledes om den optimale måde at få adgang til flest mulige digitale ressourcer, så kræver det et stort kendskab hos de ansatte. Undersøgelsen viste, at der mangler overblik over mulighederne inden for de nuværende rammer, hvilket derfor er en klar barriere i dag.

Undersøgelsen viste, at der er brug for en vifte af initiativer, som også omfatter kompetenceudvikling og formidling for at kunne imødekomme behovet bedre. Da undersøgelsen også viste, at der ikke er tale om en afgrænset, entydig målgruppe eller efterspørgsel, så er de ansatte på bibliotekerne, som møder brugerne i hverdagen, nøglepersonerne i den sammenhæng, og ved at styrke information, formidling og kendskab hos de ansatte på bibliotekerne vil det være muligt at dække behovet bedre hos slutbrugerne. Svarene i undersøgelsen tyder på at en kombination af flere initiativer vil være bedst.

Undersøgelsen i 2016 afdækkede behov for:

1. At iværksætte en undersøgelse version 2, som mere detaljeret afdækker, hvilke konkrete emneområder og databaser, der vil være behov for at give udvidet adgang til.
2. At levere nogle klare anbefalinger ift. databaser og typer af adgang til brug for forhandlinger i DDB og DEFF.
3. At give overblik over de nuværende muligheder for digital faglitteratur.
4. At iværksætte kompetenceudvikling og en formidlingskampagne rettet mod biblioteksansatte med henblik på at øge deres viden om de eksisterende muligheder for at give borgerne adgang til digital faglitteratur.

Projektets formål

Der blev ansøgt om midler til et projekt med følgende formål:

1. At forbedre udnyttelsen af folkebibliotekernes nuværende muligheder for digital faglitteratur via formidling og vidensdeling.
2. At afdække muligheder for at skabe samarbejdsfora på tværs i biblioteksverdenen sammen med relevante aktører

Målgruppe

Den primære målgruppe er biblioteksansatte. Den sekundære målgruppe er bibliotekernes brugere af digital faglitteratur.

Mål og succeskriterier

Projektet skal skabe et overblik over de nuværende muligheder for adgang til digital faglitteratur for folkebibliotekerne.

De forskellige muligheder for adgang til digital faglitteratur skal formidles til biblioteksansatte via kurser og webinar.

Projektet skal desuden sammen med relevante aktører afdække muligheder for at skabe samarbejdsfora på tværs i biblioteksverdenen vedr. licenser med henblik på at øge adgangen til digital faglitteratur.

Metode

Til at skabe overblik over de nuværende muligheder blev der lavet en oversigt over universitetsbibliotekernes Open Access (OA). Oversigten blev lavet ved at snakke med relevante fagpersoner. Listen er ikke fuldstændig, men alle de væsentlige ressourcer er medtaget.

Projektet har formidlet de nuværende muligheder på begge Ambassadørnetværket temadage i 2017. Der har været afholdt workshop på netværksmøderne for lånesamarbejde den 7. og 8. november 2017.

Der er også lavet en Lær amok forløb for alle interesserede biblioteksansatte i perioden 11. december 2017 til 26. januar 2018.

For at give et mere detaljeret billede af behovet for digital faglitteratur, der ikke dækkes af de nuværende muligheder, blev der iværksat en undersøgelse i perioden 3. april til 31. maj, hvor der blev indsamlet data på de deltagende biblioteker samt på regionale netværksbiblioteker under Herning Bibliotekerne. Undersøgelsen skulle afdække, hvilke konkrete emneområder og databaser, der ville være behov for at give udvidet adgang til.

Til at supplere undersøgelsen på de deltagende biblioteker blev der lavet en undersøgelse på 7 FFU biblioteker i Region Midt, hvor bibliotekerne deltog i telefoninterviews med udgangspunkt i spørgerammen fra undersøgelsen i 2016. (bilag 1)

De deltagende biblioteker var: Via University College Randers, Via University College Campus Silkeborg, Via University College Campus Viborg, Via University College Skive, Via University College Campus Holstebro, Via University College Horsens og Via University College Campus Aarhus N.

Projektet har været i dialog med DEFF og DDB's koordinator af indkøb.

Der er lavet en intern evaluering af projektet, hvor projektgruppen med undtagelse af projektleder Vibeke Nielsen har besvaret et spørgeskema. (bilag 2)

Organisering

Projektet var et samarbejde mellem centralbibliotekerne i Herning, Vejle, Aalborg, Roskilde og Det Kgl. Bibliotek. Projektet blev ledet af en medarbejder fra Det Kgl. Bibliotek i samarbejde med en medarbejder fra Herning Bibliotekerne.

Styregruppe:

Pernille Schaltz, Herning Bibliotekerne

Mette Høxbro, Vejle Bibliotekerne

Erik Hofmeister, Det Kgl. Bibliotek

Projektgruppe:

Inger Andersen, Vejle Bibliotekerne

Morten Langkilde, Roskilde Bibliotekerne

Lene Jensen, Aalborg Bibliotekerne

Grete Halling, Herning Bibliotekerne

Lone Juul Pedersen, Herning Bibliotekerne

Vibeke Nielsen, Det Kgl. Bibliotek

Der vil desuden deltage flere personer i projektet fra Herning Bibliotekerne og Det Kgl. Bibliotek.

Aktiviteter i projektet

Projektperiode 1. februar – 30. november 2017

- februar: Projektstart og bemanding af styre- og projektgruppe
- 7. februar: opstartsmøde mellem Herning Bibliotekerne og Det Kgl. Bibliotek
- Februar- april: Afdækning af folkebibliotekernes mulighed for at skaffe digital faglitteratur fra universitetsbiblioteker og andre uddannelsesbiblioteker
- Marts: planlægning af undersøgelse vers. 2
- 29. marts: projektgruppemøde
- 31. marts: styregruppemøde
- April-maj: Undersøgelse vers. 2 gennemføres på projektbibliotekerne, filialer og netværksbiblioteker
- Juni (1.6-7.6): Databehandling af undersøgelse vers. 2
- Juni: Planlægning af kampagne samt udbygning af centralbibliotek.dk.
- Juni: Samtidig påbegyndes udarbejdelse af anbefalinger til kommende licensfor-handlinger samt afdækning af muligheder for at lave et fælles samarbejdsforum.
- 8. juni: projektgruppemøde
- August - November: Kampagne afholdes. Lær amok planlægges.
- 26. og 30. oktober: Projektet er på programmet på Ambassadørnetværkets temadag, hvor fokus er på OA
- 7. og 8. november: Projektet er på programmet på møderne for netværk for lånesamarbejde med fokus på OA
- November: Opsamling på projektets resultater og evaluering
- 11. december: Lær amok forløb starter

Formidling

Projektets resultater er blevet formidlet på temadage og netværksmøder:

- Ambassadørnetværkets temadage den 26.10 i Roskilde og den 30.10 i Aarhus
- Workshop på møde i Netværk for lånesamarbejde den 7.11 i Aarhus og den 8.11 i Ballerup

Der er løbende blevet orienteret om projektet i Ambassadørnetværket og der er publiceret en artikel om projektet i Det Kgl. Biblioteks nyhedsbrev den 29.11 –

<http://www.statsbiblioteket.dk/forbiblioteker/nyheder/open-access-og-digital-ressourcer>

Slutrapport og bilag vil ligeledes blive publiceret i Det Kgl. Biblioteks nyhedsbrev efter projektets afslutning.

Projektets resultater

Undersøgelse på de deltagende biblioteker:

Dataindsamlingen i april og maj vedr. henvendelserne om digital faglitteratur på folkebibliotekerne blev afsluttet den 31. maj. Roskilde Bibliotekerne kunne desværre ikke deltage i undersøgelsen pga. overgang til Cicero, men undersøgelsen blev gennemført på Aalborg Bibliotekerne, Vejle Bibliotekerne, Herning Bibliotekerne samt på Herning Bibliotekernes netværksbiblioteker. Der blev indsamlet i alt 14 forespørgsler i undersøgelsen, og det er desværre svært at konkludere ret meget ud fra det spinkle datagrundlag. Det er svært at afgøre, om der er blevet indsamlet så få data, fordi indsamlingen ikke har været konsekvent nok eller om der ganske enkelt ikke har været et behov i indsamlingsperioden.

Formålet med undersøgelsen var, at den skulle udmunde i anbefalinger til de kommende licens forhandlinger, hvilket desværre ikke kunne lade sig gøre på grundlag af de indsamlede data.

Til at supplere dataindsamlingen blev deltagerne på Ambassadørnetværkets temadage i oktober spurgt, om de oplevede et behov, der ikke pt. blev dækket. I Roskilde synes nogle deltagere, at de mangler materialer inden for det naturfaglige område. Det måtte meget gerne være e-bøger. I Aarhus havde deltagerne ikke noget behov, der ikke blev dækket.

Der blev endvidere afholdt to workshops i Aarhus den 7. november og Ballerup den 8. november på møder i Netværk for lånesamarbejdet i november. Fokus var på Open Access, og for at konkretisere i særdeleshed de nuværende mangler i adgangen til digital faglitteratur, blev deltagerne i mødeindkaldelsen opfordret til at medbringe eksempler på forespørgsler, som biblioteket ikke har kunnet skaffe til brugerne. I workshoppen diskuterede deltagerne forskellige udfordringer og løsningsmuligheder i forhold til digital faglitteratur.

Tilbagemeldingerne fra deltagerne på begge workshops var, at det meget sjældent forekom, at bibliotekerne ikke kunne dække behovet bl.a. ved hjælp af fysiske materialer. Deltagernes ønsker til mere digital faglitteratur var flere tilgængelige lærebøger og e-bøger som ”Den gode opgave” og ”Interviews guide”.

Projektet har altså ikke kunnet dokumentere et udækket behov, og kan derfor ikke komme med anbefalinger til DDB’s indkøbs faggruppe foruden ovenstående ønsker.

Undersøgelse på FFU biblioteker:

De deltagende fagbiblioteker oplever alle et behov for digital faglitteratur, når de studerende ønsker faglitteratur om et emne, hvilke ofte er forbundet med opgaveskrivning i hovedsaglig marts-april samt november-december.

Hvis der ikke adgang til den digitale faglitteratur, bestiller bibliotekerne fysiske materialer hjem til de studerende. De fleste af de adspurgte biblioteker oplever flere gange om ugen, at der er behov for digital faglitteratur, der ikke kan dækkes.

Emner, niveau og sprog afhænger af uddannelserne, men generelt ønskes materialer på dansk og engelsk, og niveauet er mellem akademisk og akademisk. Fagbibliotekerne vurderer, at de studerendes kendskab til bibliotekets egen digitale faglitteratur er meget stort, mens kendskabet til det lokale folkebiblioteks e-ressourcer er meget lille.

Det vurderes, at der er behov for at forbedre formidlingen af de eksisterende muligheder for digital faglitteratur, og at det bedst kan forbedres ved at få formidlingen inddraget i undervisningen, hvilket vil gøre den relevant og aktuelt for de studerende. (bilag 3)

Det er interessant, at FFU bibliotekerne vurderer, at de studerende har stort kendskab til uddannelsesinstitutionens e-ressourcer og et lille kendskab til folkebibliotekets. Folkebibliotekerne oplever ofte det modsatte.

Indsamling af data vedr. Open Access:

Projektet har indsamlet oplysninger om tilgængelig Open Access på de danske universiteter, og undersøgelser har vist at stort set alt med undtagelse af f.eks. Danmarks breve findes i bibliotek.dk, men det er muligt at søge på Danmarks breve i Core, der høster indhold fra internettet. (bilag 4) Steen Ammentorp fra Herning Bibliotekerne har i efteråret 2017 haft 10 webinarer “Steensikre søgetips” bl.a. om Open Access, hvor f.eks. Core indgår, som har bidraget til projektet. De udbudte webinarer er omfattende og dækkende for emneområdet, og til at supplere disse har projektet lavet et Lær amok forløb til de biblioteksansatte.

Kampagne:

På baggrund af undersøgelserne og afdækningen af Open Access har projektet valgt at lave et Lær amok forløb for bibliotek.dk, Digital artikelservice og Videnskabelige artikler.

DIGITAL FAGLITTERATUR

Projektets kampagne blev diskuteret på mødet i Ambassadørnetværket den 14. september i Herning. I regi af Ambassadørnetværket kom der i efteråret 2017 et Lær amok forløb for de nationale licenser, og det blev diskuteret, hvorledes projektets Lær amok forløb for bibliotek.dk, Digital artikelservice og Videnskabelige artikler bedst kunne integreres i netværket planlagte forløb. Der var enighed om, at de to forløb henvender sig til lidt forskellige målgrupper, og de fleste biblioteker syntes, at det bliver for presset at have forløbene samtidig. Derfor blev det aftalt, at det planlagte forløb for de nationale licenser kørte som planlagt i oktober og november, og projektets forløb med

bibliotek.dk, Digital artikelservice og Videnskabelige artikler kører umiddelbart efter fra 11. december 2017 til 26. januar 2018. Alle centralbiblioteker planlægger at gennemføre forløbet. Alle tre dele af projektets forløb bibliotek.dk, Digital artikelservice og Videnskabelige artikler blev lanceret samtidig, da de er indbyrdes afhængig, så der ikke skulle gå for lang tid mellem man kan tage de tre forløb. (Bilag 5) Formålet med at lave forløbet på tre kendte services var, at give deltagerne et dybere kendskab til services f.eks. webarkivet på bibliotek.dk, så de bedre kan fremsøge digital faglitteratur. Undersøgelsen fra 2016 viste desuden, at man ikke kendte Videnskabelige artikler.

Der blev indkøbt præmie til det vindende bibliotek, samt 338 termokrus med teksten “Ekspert i formidling af det digitale bibliotek” som der blev trukket lod om blandt de deltagere, der havde gennemført hele forløbet. I alt deltog 1579 i Lær Amok forløbet.

Evaluering

De deltagende biblioteker har alle fokus på digitale materialer og optimal adgang til disse, og projektet har understøttet det formål og forventningerne til projektet er indfriet.

Der er i projektet ikke afholdt fysiske møder, det har fungeret fint, da projektdeltagerne kender hinanden fra andre sammenhænge. Det er dog det en forudsætning, at virtuelle møder tages lige så seriøst som fysiske møder. Evalueringen viser dog, at det vil være en fordel med et fysisk opstartsmøde med en klar forventningsafstemning.

Projektdeltagerne synes overordnet, at samarbejdet har fungeret godt specielt mellem Det Kgl. Bibliotek, Herning Bibliotekerne, Aalborg Bibliotekerne og Vejle Bibliotekerne. De øvrige deltagere synes dog, at Roskilde Bibliotekerne har været lidt fraværende i samarbejdet. Deltageren fra Roskilde Bibliotekerne anfører også i evalueringen, at det har været en udfordring at få tid til opgaveløsning. Der har været god sparring på opgaverne, hurtig respons på spørgsmål og en retfærdig opgavefordeling. (bilag 6)

Konklusion/anbefalinger til fremtidige handlinger

Alle undersøgelser og tilbagemeldinger til projektet viser klart, at der er et behov for digital faglitteratur. Det er dog ikke lykket at dokumentere et behov. På Aalborg Bibliotekerne, Vejle Bibliotekerne, Herning Bibliotekerne samt på Herning Bibliotekernes netværksbiblioteker blev der i ca. 2 måneder indsamlet i alt 14 forespørgsler om digital faglitteratur, der ikke kunne skaffes. Det har ikke været muligt at konkludere ret meget ud fra det spinkle datagrundlag.

De syv FFU biblioteker, der blev interviewet, vurderede alle, at de studerende har stort kendskab til uddannelsesinstitutionernes egne e-ressourcer og kun et lille kendskab til folkebibliotekets. Folkebibliotekernes oplever ofte det modsatte med studerende, der ikke kender til uddannelsesinstitutionernes e-ressourcer. Konklusionen må være, at folkebibliotekerne med fordel kan samarbejde mere med de lokale uddannelsesinstitutioner. Ambassadørnetværket vil i 2018 arbejde for at understøtte bibliotekernes gode samarbejde ved at give dem viden og formidlingsgreb. Desuden vil Herning Bibliotekerne vil tage projektets resultater med i CB-kredsen, for at debattere yderligere mulige initiativer i forhold til lokale samarbejder på tværs af folkebiblioteker og uddannelsesinstitutioner.

De danske muligheder for Open Access via universitetsbiblioteker er blevet undersøgt grundigt i projektet, og konklusionen er, at relevant Open Access i dag kan fremsøges i bibliotek.dk. Udenlandsk Open Access er sværere tilgængeligt, men det vurderes også, at det ikke er så relevant for folkebibliotekerne. F.eks. findes den europæiske OpenAIRE med ca. 20 mio. publikationer fra EU's medlemsstater, men det er meget svært at søge i materialerne og derfor svært at henvise folkebibliotekernes brugere til basen. Herning Bibliotekerne har i efteråret 2017 med succes kørt "Steensikre søgetips", der er 10 webinarer på centralbibliotek.dk, hvor der blandt andet har været fokus på Open Access. Det tiltag vil fortsætte, og i Ambassadørnetværket vil der også være fokus på Open Access i 2018.

Det Kgl. Biblioteks har i forbindelse med projektet fået input fra folkebibliotekerne, hvilket har medført, at hjemmesiden er blevet opdateret, så relevante services er blevet mere synlige. Samtidig vil der i højere grad være fokus på at præsentere de forskellige services i relevante sammenhænge som temadag og netværksmøder i netværk for lånesamarbejde og Ambassadørnetværket. Det Kgl.

Bibliotek har og vil fremadrettet have fokus på at lette formidlingen af de forskellige services f.eks. lanceres en video om Digital artikelservice december 2017, der kan bruges på folkebibliotekernes hjemmeside, infoskærme m.m., og der vil i starten af 2018 blive udsendt materiale til biblioteksansatte om Mediestream. I 2017 kom Digital artikelservice, Mediestream og Verdensbiblioteket.dk på centralbibliotek.dk, så folkebibliotekerne lettere kan finde PR og information.

Undersøgelserne i projektet og afdækningen af Open Access er mundet ud i et Lær amok forløb for Digital artikelservice, Videnskabelige artikler og bibliotek.dk med fokus på at gøre de ansatte på bibliotekerne bedre til at fremsøge digital faglitteratur. Projektet har vist, at der er behov for at forbedre kendskabet til de nuværende mulighederne for at skaffe digital faglitteratur. Det er kendte services, men i det planlagte forløb er der fokus på de mindre kendte funktioner. Hvilket understøtter projektets formål om, at forbedre udnyttelsen af folkebibliotekernes nuværende muligheder for digital faglitteratur via formidling og vidensdeling.

Projektet har med succes opfyldt alle succeskriterier. Der er skabt et overblik over de nuværende muligheder for adgang til digital faglitteratur for folkebibliotekerne, der formidles via Lær amok forløbet.

Projektet skulle desuden sammen med relevante aktører afdække muligheder for at skabe samarbejdsfora på tværs i biblioteksverdenen vedr. licenser med henblik på at øge adgangen til digital faglitteratur. Der er påbegyndt en dialog med DEFF og DDB's koordinator for indkøb, som vil fortsætte efter projektets afslutning.

Projektet har i høj grad vist, at digital litteraturforsyning på folkebibliotekerne vil være et fokusområde i de kommende år, og projektet har været medvirkende til at skabe fokus, dialog og samarbejder, som der vil blive fulgt op på de kommende år.

Bilag:

1. Spørgeramme til FFU biblioteker
2. Spørgeskema til evaluering
3. Resultater fra undersøgelsen på FFU biblioteker
4. Oversigt over Open Acces
5. Lær amok forløbet
6. Intern evaluering